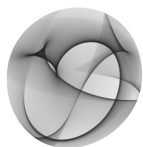

Musica nova Helsinki: STATE OF THE UNION

la 6.2.2021 klo 16.00
livelähetys Ritarihuoneelta (katsottavissa ma 8.2. klo 9 asti)

Helsingin kamarikuoro
Nils Schweckendiek, johtaja

HELSINGIN
KAMARI-
KUORO

MUSICA NOVA HELSINKI

OHJELMA

Iannis Xenakis *À Hélène*

Helsingin kamarikuoro
Nils Schweckendiek, johtaja / conductor

Lisa Streich *wallpapers*

Martti Anttila, tenori / tenor
Anders Pohjola, elektroniikka / electronics

Eugene Birman *State of the Union*

Helsingin kamarikuoro
Nils Schweckendiek, johtaja / conductor
Martti Anttila, rumpu / drum

Konsertin videostriimin toteutus: Anders Pohjola
Yle radioi konsertin, lähetys Yle Radio 1 pe 12.2.2021 klo 19.02.
Yhteistyössä: Musica nova Helsinki

***

À Hélène on yksi monista **Iannis Xenakiksen (1922-2001)** teoksista, jotka hän on säveltänyt 1960-1970-luvuilla muinaisen Kreikan näytelmien pohjalta. Xenakis oli pääasiallisesti muusikko-arkkitehti ja multimediatuotantojen pioneeri, mutta antiikin Kreikan näytelmiin pohjautuvat sävellykset ovat erillinen osio hänen tuotannossaan. Kreikkalaisten näytelmien arkaainen tunnelma miellytti Xenakista, joten hän päätti rekonstruoida helleenisen äänimaailman ottaen siihen vaikutteita muinaisesta musiikin teoriasta ja nykypäivänäkin esitetystä pohjoiskreikkalaisesta kansanmusiikista. Hän kehottaa teoksessaan "raakoja ja hiomattomia ääniä" laulamaan ilman vibratoa. Teos voidaan esittää joko nais- tai miesäänillä, mutta Xenakis preferoi naisäänten käyttöä.

Henkilökohtaisella tasolla nämä teokset liittyivät vahvasti Xenakiksen maanpakoon ja Kreikkaan paluuseen, jota seurasi äärioikeistolaisen Kreikan sotilasjuntan kaatuminen vuonna 1974. Siispä vaikka ensimmäinen hänen ”kreikkalaisista” sävellyksistään esitettiin baseball-stadionilla Michiganissa, *À Hélène* kirjoitettiin esitettäväksi nimenomaan Euripideksen *Helenan* näytöksen yhteydessä antiikin aikaisessa Epidauruksen amfiteatterissa heinäkuussa 1977. Kyseessä oli voitokas kotiinpaluu, vaikka sävellys itsessään ei ehkä ilmennä sitä. *À Hélène* on lähes erottamattomalla tavalla sidoksissa esityspaikkaansa kuten monet muutkin Xenakiksen teokset. Arkkitehti-säveltäjä kuvastaa teoksessaan amfiteatterin kaunista symmetriaa. Samaan aikaan Xenakis työskenteli Pompidou-keskuksen avajaisiin luomansa arkkitehtonisen multimedia-luomuksensa, *Le Diatopen*, parissa.

Arkkitehtuurillisia yhteyksiä lukuunottamatta *À Hélène* on kuitenkin suhteellisen epätyypillinen esimerkki Xenakiksen musiikillisesta tuotannosta. Siinä ei ole yleisellä tasolla mitään jälkiä Xenakiksen opettajan Messiaenin lyyrisyydestä. Sen sijaan tätä osaa Xenakiksen musiikillisesta tuotannosta kuvastaa raaka fyysisuus, tulisuus ja uskalias pyrkimys vangita sointiin jotain hätkähdyttävän alkukantaista. Tätä estetiikkaa edustavat myös vain muutama kuukausi *À Hélènen* jälkeen sävelletty monumentaalinen orkesteriteos *Jonchaies* ja Xenakiksen keskeinen kuoroteos *Nuits* (1967), joka on eräänlainen vetoamus poliittisten vankien puolesta. Tällaista voikin odottaa ihmiseltä, joka on sanonut musiikin sijaan inspiroituvansa enemmän Kreikan natsimiehityksen aiheuttamista vaikutuksista ja joka on joutunut jättämään kotimaansa henkensä puolesta peläten vuonna 1947.

Ruotsin Gotlannista kotoisin oleva **Lisa Streich (s. 1985)** on saanut sävellystyöstään monia palkintoja (mm. Busoni Young Artists Prize ja Ernst von Siemens Music Foundation’s Composition Prize). Vuonna 2010 kirjoitetussa teoksessa **wallpapers** Streich käsittelee ajatusta ”musiikin tekemisestä korvakuulolta” – baritonisolistin tehtävänä teoksessa on imitoida ääninauhalla tulevaa jatkuvasti muuttuvaa elektronista materiaalia, jossa on kuultavissa otteita Lewiss Carrollin nonsense-runon *Jabberwocky* (suom. *Pekoraali*) ruotsinkielisestä käännöksestä. Streich on

värikoodannut teoksen nuottikuvan Wassily Kandinskyn kirjassaan *Point and Line to Plane* (1947) esittelemän väri- ja muotojärjestelmän hengessä. Järjestelmän mukaan jokaisella pisteellä on oma äänensä ja henkinen värähtelytaajuutensa, jokaisella viivalla on oma lämpötilansa ja jokaista eri väriä kohden laulajan tulisi löytää erilainen sointiväri ääneensä.

State of the Union on latvialais-amerikkalaisen säveltäjä **Eugene Birmanin** ja amerikkalaisen libretisti Scott Dielin vuosina 2015-2016 luoma kuoro-ooppera kahdelletoista lauluäänelle. Teos on tekijöidensä mukaan eräänlainen ”ooppera kaikista maailman vääryyksistä”, joka on herättänyt paljon kiistanalaisuutta (muiden Birman/Diel-teosten tapaan) sen ympäristön kestävyyttä, taloudellista epätasa-arvoa ja yhteiskunnan yleistä tietämättömyyttä käsittelevän sanomansa vuoksi. Viimeisin kohdista paljastaa, ainakin Birmanin mielestä, teoksen mahdollisen ironian. Kuulijoiden nautinto on sellainen, että he ovat tottuneet leimaamaan itsensä ulos teoksen sanomasta. Kuulija ehkä ymmärtää teoksen taiteellisen viestin, mutta sulkee silmänsä siihen liittyville yhteiskunnallisille asiayhteyksille. *State of the Union* on eräänlainen kaikkivoipa äänitorvi sekä konserttimme kuulijoille että herätys koko maailmalle.

Dielin libretto vilisee sukupuuttoon kuolleita eläimiä, TV-mainossloganeita, USA:n sotilasoperaatioita ja kristillisen oikeiston hokemia. Vaikka teos onkin sisältönsä ja esitystapansa takia viihdyttävän surrealistinen, oopperan edetessä huomaamme kaiken olevan totisinta totta, kun teos alkaa vastata niihin rohkeisiin kysymyksiin, joita se on esittänyt. Osassa *Tikkun Olam* mantrojen hyökyaalto ryöpsähtää esiin pitkän ja fyysisesti vaativan mezzosopraanosoolon aikana. Birman kirjoittaa: ”Mitään ei ole jätetty sanomatta, mitään ei ole jätetty sattuman varaan, ei mitään mikä on turvallista, eikä mitään mikä on tuhoisaa, tavoittaakseen totuuden täytyy tuhota se, joka itse tuhoaa.” Ooppera loppuu teoksessa aiemmin kuultuihin teemoihin, kun yksi laulaja kuiskaa megafoniinsa: ”Onnea matkaan. Hyvää yötä. Herran siunausta.”

George Parris, Käännös: Veera Kuusirati

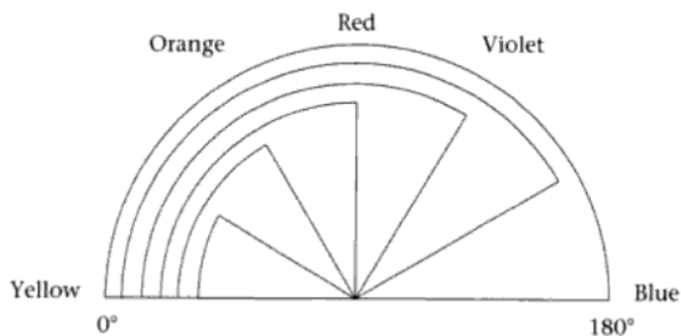
À Hélène belongs to a number of compositions **Iannis Xenakis (1922-2001)** wrote for stagings of ancient Greek plays during the 1960s and 70s, representing a distinct strand of his oeuvre aside from his main work as a musician-architect and pioneer of multimedia productions. The atmosphere of this archaic language strongly appealed to and touched Xenakis, leading him to try to recreate an imagined Hellenic soundworld inspired by ancient music theory but also folk music still practiced today in Northern Greece. He requests 'rough, uncultured voices' to sing with no vibrato, and while the choice of whether to use male or female voices is left open, Xenakis states female voices as his preferred option.

On a personal level, furthermore, these works were sharply significant for his exile from and return to his homeland following the fall of the far-right Greek junta in 1974. Thus, while the first of his "Greek" compositions, *Oresteïa* (1966), was performed in a baseball stadium in Michigan, *À Hélène* was written to accompany a production of Euripides' *Helen of Troy* at the 4th Century BC amphitheatre at Epidaurus in July 1977: a triumphant homecoming, even if the music does not evoke it. *À Hélène* is therefore, like so many of Xenakis' pieces, specific to its performance venue on an almost inseparable level, the architect-composer reflecting the amphitheatre's beautiful symmetry while simultaneously at work on the design and construction of *Le Diatope*, a multimedia, architectural creation for the opening of the Centre Georges Pompidou in Paris.

Aside from this, *À Hélène* is in fact a fairly atypical example of Xenakis' music. Generally containing nothing of the lyricism of his teacher Olivier Messiaen, the bulk of Xenakis's works are characterised by raw physicality, fiery temper and an audacious quest to capture something startlingly primordial in sound. This is the central aesthetic of his main choral work *Nuits* (1967), written as an appeal to political prisoners, and his monumental orchestral work *Jonchaïes*, composed only a few months after *À Hélène*. But this is what you might expect from someone who claimed that he was inspired not by music, but by impressions gained during the Nazi occupation of Greece, and who had fled his homeland in 1947 fearing his life.

Lisa Streich (b. 1985), from Gotland, Sweden, has received several awards for her work including the Busoni Young Artists Prize and the Ernst

von Siemens Music Foundation's Composition Prize. Written in 2010, **Wallpapers** is concerned with the idea of "making music by ear" – a baritone soloist reflects and imitates what he hears on a fixed-tape of ever-changing electronic material, often including random fragments of text from a Swedish translation of Lewis Carroll's nonsense poem *Jabberwocky*. Steich colour-codes her score in the spirit of Wassily Kandinsky's 'System of typical angles – colours' from his book *Point and Line to Plane* (1947). In this way, each point has its own sound and spiritual vibration, and every line its own temperature, and for each colour created the singer should find a different timbre to his voice.

Figure 5.2

"System of typical angles—colors," after an illustration in Kandinsky's *Point and Line to Plane*, figure 28, p. 73.

State of the Union, a collaboration between Latvian-American composer **Eugene Birman** and American librettist Scott Diel, is a choral opera for 12 voices created between 2015-2016. It is, according to its creators, 'the opera about everything wrong with the world', and like other Birman/Diel works it has sparked no small amount of controversy for its messages about environmental sustainability, economic inequality, and the general obliviousness of society. The last point reveals, at least in Birman's mind, one possible irony of the work in that listeners' enjoyment is now generally accustomed to clocking out, forgetting, and becoming desensitised, perhaps picking out the artistic messages within but remaining ignorant to the societal contexts to which they belong. This work is one almighty claxon for today's listeners as much as it is a wake-up call for the world.

Diel's libretto comes across as a phantasmagoria of extinct animals, TV ad slogans, US military operations and refrains from the Christian right. While entertainingly surreal both in its content and presentation, over the course of the opera we slowly realise that in fact this is all very real as the work begins to answer the many questions it has so boldly asked. In the central movement, *Tikkun Olam*, a torrent of mantras gushes out over the course of a physically demanding extended solo for mezzo-soprano. Birman writes: 'Here there is nothing left unsaid, nothing left to chance, nothing that is safe, yet nothing destructive, unless to reach the truth, one must destroy that which is already destroying'. The opera ends with themes we have heard before, both textual and musical, as one singer whispers the incantation 'Good luck. Good night. Godspeed' through his megaphone.

Programme notes: George Parris

***

Laulutekstien suomennokset

Iannis Xenakis: À Hélène (Euripides)

Kutsun sinua, vehreässä onkalossa piileksivä, surullinen pieni laululintu, kaikista laulajista parhain! Kutsun sinua, satakieli, itkuisten laulujen laulaja! Tule, auta minua suremaan Helenan katkeraa kohtaloa! Säestä valitustani keltaruskean nokkasi surullisella värinällä! Auta minua suremaan Troijan tyttärien kyyneleisiä tuskia akhaijien keihäiden alla, tuskia joita he kärsivät, kun surullinen sulhanen Paris toi barbaarilaivalla aaltoilevan meren yli sinut, Spartan Helenan, Priamoksen sukuun niin kuin Afrodite julisti.

Monet kreikkalaiset kaatuivat kivien ja keihäiden sataessa, vetivät viimeisen henkäyksensä ja liittyvät Hadeksen joukkoon. Heidän surevat vaimoraukkansa leikkasivat pitkät hiussuortuvansa ja heidän kamarinsa jäivät osattomiksi rakkauden iloista.

Mutta eräs kreikkalainen, Nauplius, poikansa Palamedeksen murhasta katkerana, yksin laivallaan sytytti tekaistun merkkitulon meren ympäröimän Euboian, hänen valtakuntansa, rannikolle ja tuo loimuava ansa sai monet kotiinpäin palaavat kreikkalaiset ajamaan Kapheiran ja Aigeianmeren niemen karikkoihin

Ja Malean rinteet olivat tuntemattomia Menelaokselle, joka johti kreikkalaisia ja myrskyn rajusta voimasta ajautui kauas kotimaastaan, tarrautuen palkintoon, joka olikin syy sotaan barbaarien kanssa, Helenan Heran aave.

Kuka kuolevainen voi väittää mikä on jumalallista, mikä ei ja mitä kaikkea on siinä välissä? Kuolevainen voi ainoastaan ymmärtää että se mitä jumalat päättävätkään, muuttuu tällaiseksi hetkessä, toisenlaiseksi toisessa hetkessä, vain palatakseen takaisin alkuperäiseen selittämättömin seurauksin.

Helena, olet Zeuksen tytär. Zeus on lentänyt siivillään äitisi, Ledan laskoksiin ja siittänyt sinut.

Ja kuitenkin, Helena, kautta Kreikanmaan sinua kutsutaan petturiksi, vaimoksi, joka petti puolisonsa, jumalattomaksi naiseksi! Miten voin tietää, mitkä kuolevaisten sanoista ovat totta, kun he puhuvat jumalista?

Miehet, miten hölmöjä he ovatkaan etsiessään kunniaa keihäineen jumalle taistelutantereella. Kuinka typeriä ovat yrityksesi lopettaa miesten tuskat verilöylyllä!

Jos haluat veren olevan tuomari oikean ja väärän välillä miesten riidoissa, silloin sota ei ikinä jätä kaupunkeja rauhaan.

Sota, Helena, toi heille kuoleman Priamoksen mailla, kun he taistelivat sinusta, vaikka he olisivat voineet ratkaista erimielisyytensä pelkästään sanoin. Nyt he ovat Hadeksen käsissä!

Zeuksen tuliuolet ovat levinneet heidän torniensa ympärille ja sinun ylläsi, Helena, murheet saapuvat toinen toisensa perään ja suru seuraa surua!

Ja te, Tyndareuksen pojat, Helenan veli ja suojelija, te joiden koti on häikäisevien kieppuvien tähtien yllä, vauhdittakaa siivekkäitä ratsujanne ja kiirehtikää leveän taivaankannen halki auttamaan Helenaa!

Auttakaa hänet turvallisesti hurjien vaahtoavien aaltojen läpi ja syvän harmaan yli! Tuokaa Zeuksen lempeät tuulet saattamaan merimiehiä matkallaan.

Ja siskosi nimestä pyyhi pois rumat juorut joiden mukaan hän olisi maannut barbaarien vuoteessa, rangaistus joka aiheutui kahden jumalattaren välisestä kilpailusta kauneudesta Idavuorella, sillä hän ei ole ikinä käynyt Troijassa, Apollon korkeissa linnoissa.

Käännös: Veera Kuusirati

Lisa Streich: wallpapers

Pekoraali

On illanpaisto, ja silkavat saijat
luopoissa pirkeinä myörien ponkii:
surheisna kaikk' kirjuvat lorokaijat
ja vossut lonkaloisistansa ulos vonkii.

"Oi poikani, Pekoralistia varo, se houraa,
sen leuat louraa, se päitä jauhaa!
Varo Jubjub-lintua, sen kalmankouraa,
Pöyrtäjän huokua, ei anna se rauhaa!"

Sanasta miekkaan poikanen tarttui
ja miesmiesten maat kävi etsien,
ja Tumtum-puun alla aika karttui
kun kuunteli hän, oi, kuhua metsien.

Kun siinä hän mielti kärkevin mielin
tuli Pekoralisti, tuo säkenisti,
kuhkui tulisilmin ja loihekielin
ja pärpättelitten viidasta ohi.

Yks kaks, ees taas miekkainen sohi
lävitsi lävet, pitkitsi poikitsi
pään poikki listi, sen kainaloon pisti
ja takaisin kaksinpäin loikitsi.

"Oi löitkö sen liskon ja hirviön voitit?
Loistoisa poikani, käy syliini, käy!
Eijaa, eijaa, riemuani, autuuttani heleijaa!
Ei Sekuli P. Koralistia näy!"

On illanpaisto, ja silkavat saijat
luopoissa pirkeinä myörien ponkii:

surheisna kaikk' kirjuvat lorokaijat
ja vossut lonkaloisistansa ulos vonkii.

Lewis Carroll: Jabberwocky (1871)
suom. Kirsi Kunnas ja Eeva-Liisa Manner

Eugene Birman: State of the Union

Teoksen teksti luettavissa täällä:

https://www.helsinginkamarikuoro.fi/sites/default/files/stateoftheunion_v7.pdf

Laulajat

	Birman	Xenakis
sopraano	Julia Heeger Heta Kokkomäki Meri Metsomäki	Tove Djupsjöbacka Julia Heeger Heta Kokkomäki Meri Metsomäki
altto	Lotte Lehikoinen Sirku Rintamäki Susanna Sippola	Keri Kallio Eira Karlson Lotte Lehikoinen Varvara Merras-Häyrynen
tenori	David Hackston Jukka Jokitalo Antero Törhönen	
basso	George Parris Antti Vahtola Juhani Vesikkala	

Uutuuslevy Eugene Birmanin musiikkia julkaistaan 6.2.2021
Musica nova -konsertin yhteydessä!

Lue lisää ja tilaa levy [Holvi-kaupastamme!](#)

VOCAL MUSIC BY EUGENE BIRMAN

HELSINKI CHAMBER CHOIR
IRIS OJA, VOICE
CONTEMPOARTENSEMBLE
NILS SCHWECKENDIEK, CONDUCTOR

TULEVAT KONSERTIT

Minulla olisi sinulle paljon kirjoitettavaa...

ma 8.3.2021 klo 19.00

Kallion kirkossa

*Helsingin kamarikuoro
Elisa Huovinen, johtaja*

**Huom! Konsertti järjestetään
voimassa olevien rajoitusten
mukaan yleisötilaisuutena tai
striiminä.**

Monella olisi ollut paljon kirjoitettavaa, mutta olosuhteet eivät ole olleet suotuisia.

Konsertissa kuullaan naissäveltäjien kirjoittamaa musiikkia: sekä sävellyksiä 1800-luvulta että nykysäveltäjien teoksia. Fanny Hensel lienee eniten tunnettu Felix Mendelssohnin siskona vaikka hän oli itse varsin pätevä muusikko. Amy Beachin 1896 julkaistu Gaelic-sinfonia oli ensimmäinen yhdysvaltalaisen naissäveltäjältä julkaistava sinfonia, ja häntä onkin pidetty Yhdysvaltojen ensimmäisenä menestyneenä naissäveltäjänä. Lisäksi ohjelmassa on nykysäveltäjien musiikkia, säveltäjinä Ukrainassa Krimin niemimaalla syntynyt Galina Grigorjeva, amerikkalainen Julia Wolfe sekä suomalainen Lotta Wennäkoski.

Kuoron ja johtajan esittely: www.helsinginkamarikuoro.fi

Pysy ajan tasalla / Keep in touch with us:

www.facebook.com/helsinginkamarikuoro
www.youtube.com/user/HelsinkiChamberChoir
www.instagram.com/helsinginkamarikuoro
www.twitter.com/helsinkicchoir